

Motion till riksdagen 2005/06:K18

av **Mats Einarsson m.fl. (v)**
med anledning av skr. 2005/06:95

En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om inkorporering med svensk rätt av vissa MR-konventioner.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen omedelbart skall underteckna tilläggsprotokoll 12 till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna och förelägga riksdagen protokollet för ratificering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör göra det möjligt att före 2010 förelägga riksdagen ILO:s konvention 169 för ratificering.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör lämna skrivelser till riksdagen om hur man avser att följa upp kritik och rekommendationer från FN-kommittéerna och Europarådet samt hur man avser genomföra de lagändringar och andra konkreta åtgärder som kommittéerna och rådet rekommenderar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen skyndsamt återkommer med förslag som reglerar frågan om ett oberoende utredningsorgan vid misstanke om övervåld från polisen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen aldrig skall använda s.k. diplomatiska garantier.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen med hänvisning till att garantin brutits skall möjliggöra för El Zary och Agiza att återvända till Sverige så att de kan få det skydd folkrätten ger dem rätt till.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen i Europarådet skall verka för ett absolut förbud mot användandet av s.k. diplomatiska garantier.

Fel! Okänt namn på

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförts om att regeringen bör göra en systematisk utvärdering av hur de mänskliga rättigheterna påverkats i kampen mot terrorismen och föreslå åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena.

Inledning

I regeringens skrivelse 2005/06:95 En nationell handlingsplan för de mänskliga rättigheterna 2006–2009 anges att syftet med handlingsplanen är att ta ett samlat grepp om och se över frågor om skyddet för de mänskliga rättigheterna och att utifrån denna genomgång arbeta systematiskt för det långsiktiga målet att uppnå full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige. Vänsterpartiet instämmer givetvis i regeringens långsiktiga mål att säkerställa full respekt för de mänskliga rättigheterna i Sverige och välkomnar därför utarbetandet av en ny nationell handlingsplan för dessa rättigheters respekterande. Den öppna processen i framtagandet av planen där ett stort antal aktörer i samhället inbjudits att lämna synpunkter är något som vi varmt välkomnar. Men på några områden anser Vänsterpartiet att regeringens föreslagna åtgärder är otillräckliga, och det som ter sig särskilt problematiskt är inte så mycket vad som står, utan vad som inte finns med. Vackra allmänna deklamationer i högtidliga sammanhang om vikten av respekt för de mänskliga rättigheterna förlorar nämligen allt värde om regeringen inte föreskriver åtgärder för att komma till rätta med kränkningar och uppenbara missförhållanden.

Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter

Regeringen poängterar att utgångspunkten för de problem, synpunkter och åtgärder som redovisas i skrivelsen utgörs av Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. De internationella förpliktelserna blir emellertid inte omedelbart efter ratifikation del av den svenska rätten. Detta följer av att Sverige tillämpar den s.k. dualistiska principen beträffande tillämpligheten av internationella konventioner i intern svensk rättstillämpning. Den innebär att domstolar och myndigheter inte direkt tillämpar konventioner som Sverige åtagit sig att följa, utan det krävs först att de genom lagstiftning ”transformeras” till svensk rätt eller att konventionen som sådan görs till svensk lag genom att lagstiftaren beslutar om ”inkorporering”. Visserligen gäller principen att domstolarna – i den mån det finns ett tolkningsutrymme som medger detta – skall tolka lagstiftningen fördragskonformt. Men många gånger är detta inte möjligt. Transformationsmetoden har ofta visat sig vara ofullkomlig eftersom det många gånger är svårt för lagstiftaren att skaffa en total överblick över vilka lagar som behöver ändras och på vilket sätt för att ett konventionsåtagande som Sverige gjort skall uppfyllas. Vänsterpartiet anser att den metod

som ger garantier för att ett konventionsåtagande effektivt genomförs på nationell nivå är inkorporering.

Sverige får regelmässigt allvarlig kritik från de organ som övervakar konventionernas tillämpning för att konventionerna inte gjorts tillämpliga i svensk rätt och därmed möjliga att åberopa inför domstolar och myndigheter. Ett sådant exempel är kritiken från FN:s kommitté för mänskliga rättigheter i april 2002 i samband med granskningen av Sveriges femte rapport om tillämpningen av den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Kommittén beklagade att konventionen inte kunde åberopas inför svenska domstolar eller myndigheter och framställde kravet att Sverige skall se till att den nationella lagstiftningen ger en fullständig tillämplighet för de rättigheter som konventionen garanterar.

Vänsterpartiet anser att regeringen bör lägga fram förslag till riksdagen om lagstiftning som inkorporerar följande centrala människorättskonventioner: Internationell konvention om medborgerliga och politiska rättigheter, Internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, Konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning och Konventionen om barnets rättigheter. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Protokoll 12 till Europakonventionen om generellt diskrimineringsförbud

Det är anmärkningsvärt att Sverige till dags dato varken har undertecknat eller ratificerat protokoll 12 till Europakonventionen om generellt diskrimineringsförbud. Enligt skrivelsen är protokollet så allmänt hållet och har ett så brett tillämpningsområde att det är omöjligt att dra några säkra slutsatser om diskrimineringsförbudets omfattning och innebörd innan det har klargjorts genom Europadomstolens praxis hur bestämmelsen i protokollet skall tolkas. Vänsterpartiet ställer sig mycket tveksamt till denna hållning. Samma argument skulle kunna användas mot själva konventionen eftersom den är omfattande med en praxis från domstolens sida, som ständigt utvecklas beroende på samhällsförhållandenas förändringar. Regeringens argument torde även kunna anföras mot ny nationell lagstiftning över huvud taget. Vänsterpartiet anser således att de argument som regeringen anför mot tilläggsprotokollet saknar bärkraft. Det är angeläget att regeringen omgående ratificerar protokollet och att det sedan föreläggs riksdagen för ratificering. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Urfolket samerna

ILO:s (International Labour Organization) konvention nr 169 innehåller ett antal bestämmelser och åtaganden till skydd för ursprungsfolken. Ett grundläggande krav enligt konventionen är att ursprungsfolken till fullo skall åtnjuta mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Detta innebär att man skall vidta åtgärder mot diskriminering och utforma särskilda insatser som främjar de berörda folkens sociala och ekonomiska rättigheter och som skyddar deras andliga och kulturella värden. Detta innebär bl.a. att åtgärder skall vidtas för att skydda deras mark, kultur och miljö. I utredningen Samerna – Ett ursprungsfolk i Sverige, SOU 1999:25, analyserades vad konventionen skulle innebära för svensk del, och utredaren kom fram till att den stora stötestenen rör reglerna om samernas rättigheter till mark. År 2002 tillsatte regeringen därför en gränsdragningskommission som fick till uppgift att utreda omfattningen av den mark där renskötselrätten föreligger (se dir. 2002:7). Under våren 2006 har kommissionen redovisat sitt arbete. Regeringens ambition är enligt skrivelsen att Sverige skall ratificera konventionen ”så fort det låter sig göras”.

Vänsterpartiet menar att detta åtagande bör skärpas och preciseras. Motsättningarna ökar mellan samerna och den bofasta befolkningen när renarna under vintern söker bete på mark som ägs av andra svenskar utan renar. Det finns också problem i relationerna mellan renskötande och icke renskötande samer, där den senare gruppen utgör flertalet. Även jakt- och fiskerätten i fjällen diskuteras i förhållande till samernas rättigheter som urbefolkning. Här står olika starka intressen och olika rättigheter mot varandra. Med beaktande av att rennäringen är en central del av samernas kulturutövning har FN:s rasdiskrimineringskommitté uttalat sin oro över förmodade begränsningar i den traditionella nyttjanderätten till betesmark för renskötseln. Den sammantagna situationen för samerna kräver att regeringen på allvar tar tag i problemen för att kunna garantera samerna deras rättigheter som urbefolkning. Det krävs ett större engagemang från regeringens sida för att skapa det samförstånd mellan olika intressenter som är en förutsättning för en ratificering av ILO-konventionen. Utan en ratificering grundad på samförstånd kommer samerna att bli ännu hårdare ansatta vilket vore förödande, inte bara för samerna utan också för samhället i övrigt. Vänsterpartiet anser därför att regeringens ambition bör vara att göra det möjligt att före 2010 förelägga riksdagen ILO:s konvention 169 för ratificering. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Uppföljning av synpunkter från internationella organ

Enligt regeringen är det angeläget att företrädare för olika delar av samhället deltar i insamlandet av material till Sveriges rapporter till internationella or-

ganisationer och i arbetet med att följa upp de synpunkter som Sverige tar emot. Synpunkter från olika aktörer utanför Regeringskansliet kan ge ett bredare underlag och skapar bättre förutsättningar för en mer självkritisk analys. Vänsterpartiet anser att detta är vällovligt men långt ifrån tillräckligt för att komma till rätta med uppföljningen.

De brister som internationella organisationer påtalar måste också rättas till genom lagstiftning eller på annat sätt. För att riksdagen skall kunna ta sin del av ansvaret för detta bör regeringen därför lämna skrivelser till riksdagen om hur man avser att följa upp kritik och rekommendationer från FN-kommittéerna och Europarådet samt hur man avser att genomföra de lagändringar och andra konkreta åtgärder som kommittéerna och rådet rekommenderar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Myndigheters användning av våld och tvångsmedel m.m.

Skrivelsen tar upp frågan om oberoende utredningsorgan vid misstanke om övervåld från polisen. Efter kritik från Europarådet skall nu en särskild utredare lägga fram förslag senast den 31 december 2006 om hur ett från polis- och åklagarväsende fristående organ för dessa utredningar skall utformas och organiseras. I skrivelsen anføres att regeringen därefter kommer att överväga utredarens förslag. Vänsterpartiet anser att regeringens mångåriga passivitet i denna fråga är en skamfläck. Vi anser att regeringens ambition bör vara att när uppdraget redovisats skyndsamt återkomma till riksdagen med förslag som reglerar frågan om ett oberoende utredningsorgan vid misstanke om övervåld från polisen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Respekten för de mänskliga rättigheterna i arbetet mot terrorism och annan grov brottslighet

Bred enighet råder om att terrorism måste bekämpas med kraft och effektivitet, men den kampen måste ske inom ramen för normerna om de mänskliga rättigheterna. Månaderna efter den 11 september vidtogs repressiva åtgärder som drabbade personer i vårt land. Två egyptiska medborgare avvisades med hjälp av amerikanska CIA till egyptisk säkerhetstjänst. Eftersom det fanns skäl att tro att männen skulle torteras i Egypten skaffade regeringen en s.k. garanti av den egyptiska regeringen om att så inte skulle ske. Garantin skulle visa sig värdelös, och regeringens agerande har kritiserats av FN:s kommitté mot tortyr och av riksdagens konstitutionsutskott. Andra internationella organ som FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, FN:s kommitté mot rasdiskri-

Fel! Okänt namn på

minering, Europarådets kommissionärer för de mänskliga rättigheterna och Internationella juristkommissionen, men även den svenska Justitieombudsmannen har riktat synnerligen allvarlig kritik mot de åtgärder som vidtogs vid avvisningen. Kritiken redovisas i skrivelsen, och regeringen anför att regeringen kommer att dra slutsatser av det beslut som fattades av FN:s kommitté mot tortyr för det fall det skulle bli aktuellt att överväga diplomatiska garantier i något framtida ärende. Det får anses klarlagt att de två egyptiska medborgarna har torterats i Egypten, att de inte fått rättvisa rättegångar och att de har utsatts för kränkande och förnedrande behandling. Vänsterpartiet anser att den slutsats som regeringen borde dra av det inträffade är att sådana diplomatiska garantier aldrig skall användas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet är medvetet om att klockan inte kan vridas tillbaka och kränkningar göras ogjorda, men vi kräver att den svenska regeringen upprättar sitt anseende genom att ta ansvar och medge de kränkningar man orsakat. I skrivelsen anförts att regeringen har begärt en oberoende internationell granskning av behandlingen av de två männen i Egypten. Detta räcker inte. Sverige bör dessutom med hänvisning till att garantin brutits möjliggöra för El Zary och Agiza att återvända till Sverige så att de kan få det skydd folkrätten ger dem rätt till. Detta bör ges regeringen till känna.

Sverige verkar just nu i Europarådet för utarbetandet av en rekommendation för hur s.k. diplomatiska garantier mot tortyr skall utformas. Det är synnerligen anmärkningsvärt att Sverige nu aktivt bidrar till att undergräva förbudet mot att utvisa någon till ett land där han eller hon riskerar tortyr. Regeringen borde alltså ta sitt ansvar och i Europarådet verka för ett absolut förbud mot användandet av s.k. diplomatiska garantier. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Envar som är anklagad för brott skall ha rätt till en opartisk och offentligt rättegång för att få anklagelserna prövade. Denna rättighet garanteras både i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och i den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter. Tre svenska medborgare av somaliskt ursprung har fått erfara vad det i praktiken kan innebära att få denna rättighet kränkt. I skrivelsen anges att de senaste årens rättsliga utveckling i samband med bekämpandet av terrorism väcker frågor om rättssäkerhetsgarantier på såväl den internationella som den nationella nivån. I planen finns ingen seriös probleminventering och behovsanalys, inte heller ges utrymme för de kränkta och drabbades perspektiv.

Vänsterpartiet anser att regeringen har ett ansvar för att skapa de lagar och det system som behövs för att garantera människor tillgång till sina rättigheter. En av de största utmaningarna i dag är att hitta vägar att kontrollera om åtgärderna för att bekämpa terrorism överensstämmer med de mänskliga rättigheterna. En begränsning av rättssäkerheten genom inskränkningar i rättigheterna för terroristmisstänkta riskerar att urholka det förtroende och den trygghet i samhället som kommer av ett starkt och oberoende rättsväsende med en tydlig demokratisk roll. Det kan inte vara omöjligt att hitta vägar att bekämpa terrorism och värna nationell säkerhet inom ramen för de mänskliga rättigheterna och det skydd mot godtycke som de erbjuder. Vänsterpartiet

Fel! Okänt namn på

anser att regeringen bör göra en systematisk utvärdering av hur de mänskliga rättigheterna påverkats i kampen mot terrorismen och föreslå åtgärder för att komma till rätta med missförhållandena. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Stockholm den 28 mars 2006

Mats Einarsson (v)

Rossana Dinamarca (v)

Rolf Olsson (v)

Tasso Stafilidis (v)

Siv Holma (v)

Per Rosengren (v)

Alice Åström (v)